

Müstəqillik şəraitində dövlət–din münasibətləri

Bu yaxınlarda AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun "Davamlı inkişafın fəlsəfi və sosiologiyası" şöbəsinin müdiri f.e.d., professor Sakit Hüseynovun "Heydər Əliyev və İlham Əliyevin dövlət–din münasibətlərinin tənzimlənməsində rolu" adlı kitabı nəşr olunmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu kitab Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fondunun maliyyə dəstəyi ilə Sabunçu rayonu Pirşağı qəsəbəsindəki "Cümə" məscidi dini icmasının həyata keçirdiyi layihə çərçivəsində çap olunmuşdur. Bu tədqiqat əsəri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə və İlham Əliyevin hakimiyyətə gəlməsinin 20 illiyinə həsr olunmuşdur.

Monoqrafiya müstəqillik dövründə ümummilli lider Heydər Əliyev və Prezident İlham Əliyevin dövlət–din siyasətinin fəlsəfi–sosioloji cəhətdən araşdırılmasına həsr edilib. Ümumiyyətlə, dünyada elə bir xalq yoxdur ki, onun formalaşmasında dini inancların və adət–ənənələrin payı olmasın. Dini inanclar və dinə olan ehtiyac insanla birlikdə yaranır, onun həyatının ayrılmaz bir hissəsinə çevrilir, ictimai davranış və əxlaq qayda–qanunlarının tənzim edilməsində, həmçinin mənəvi dəyərlərin təşəkkülündə mühüm rol oynayır.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin ifadəsi ilə desək: "Hər xalqın öz adət–ənənəsi var, öz milli–mənəvi və dini dəyərləri var. Biz öz milli–mənəvi dəyərlərimizlə və adət–ənənələrimizlə fəxr edirik. Bizim xalqımız yüz illərlə, min illərlə adət–ənənələrimizi, milli–mənəvi dəyərlərimizi yaradıbdır və bunlar bizim xalqımızın mənəviyyatını təşkil etməkdədir".

Yaşlı nəsil bilir ki, sovet dövründə hakimiyyət dinə və dini inanclara qarşı obyektiv və birmənalı olmamış, dini mövzuların araşdırılması ateizm düşüncəsi altında həyata keçirilmişdir. Müstəqillikdən sonra Azərbaycan xalqının milli identikliyinə, maddi və mənəvi irsinə, dilinin, dininin, milli şüurunun, milli mentalitetinin, mədəniyyətinin, adət–ənənələrinin, memarlıq abidələrinin qorunması və inkişaf etdirilməsi dövlət qarşısında prioritet məsələlərdən birinə çevrilmişdir.

Bu nöqtəyi–nəzərdən professor Sakit Hüseynovun yeni ərsəyə gətirdiyi "Heydər Əliyev və İlham Əliyevin dövlət–din münasibətlərinin tənzimlənməsində rolu" adlı kitabının mövzusu olduqca aktualdır və qloballaşma dövründə dinamik xarakter daşıyır. Belə ki, müəllif kitabın əsas mövzusu kimi ümummilli lider Heydər Əliyev və prezident İlham Əliyevin fəaliyyəti, fərman və sərəncamları, çıxış və nitqləri, görüş və qəbulları barədə məlumatları tarixi–xronoloji ardıcılıqla toplamış,

daha sonra elmi–fəlsəfi istiqamətdə şərhlər etmişdir.

Kitabda prezident İlham Əliyevin İslam həmrəyliyi çağırışının zəruriliyi əsaslandırılmış, XX əsr 90-cı illərin əvvəllərində Heydər Əliyevin İslam həmrəyliyi ilə bağlı maraqlı və uzaqgörən ideyaları sosial–fəlsəfi aspektdə şərh edilmişdir. İslam dininin həmişə əmin–amanlıq, qardaşlıq, sülh və barış dini olduğunu vurğulayan Heydər Əliyev "İslam həmrəyliyi"nin həm təriqətlərarası, həm müsəlman aləmində dialoq, həm də bütün dünyada humanist prinsiplərin bərqərar olunmasına müsbət təsir göstərəcəyinin təhlil edilməsi kitabın ana xəttini təşkil edir.

Bu baxımdan, təqdim olunmuş kitabın mövzusu milli təhlükəsizliyin bir tərkib hissəsi olan dövlət–din münasibətlərinin tədqiqi istiqamətində də böyük əhəmiyyətə malikdir. Müəllif kitabda xalqımız müstəqillik əldə etdikdən sonra din sahəsində yaranmış boşluqlardan və cəmiyyətimiz üçün yaranmış potensial təhlükələr haqqında bəhs etmiş, ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsindən sonra yaranmış boşluqların aradan qaldırılması və milli təhlüksəzlik çərçivəsində dini ekstremizimlə mübarizə istiqamətində aparılmış nəzəri və əməli işlər barəsində ətraflı şəkildə məlumatlar vermişdir.

Kitabın obyektini tarixi, nəzəri və hüquqi baxımdan, Azərbaycanda din–dövlət və din–siyasət münasibətləri təşkil edir. Bununla yanaşı, Azərbaycanda dövlət–din münasibətlərinin tənzimlənmə modeli, cəmiyyətdə din sahəsində yaranmış yeniliklər və çağırışların həlli yolları, ümummilli lider Heydər Əliyev və prezident İlham Əliyevin bu sahədə yürütdükləri din siyasətinin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirən tezislər tədqiqatın əsas predmetini təşkil edir.

Kitabda həmçinin, dini – siyasi ekstremizmin dini–psixoloji və sosial–fəlsəfi cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirilmiş və

dini–siyasi ekstremizmə qarşı mübarizə yolları araşdırılmışdır. Dini ekstremizmə qarşı mübarizənin qanunvericilik əsaslarına diqqət yetirilmişdir. Bununla bağlı "Dini ekstremizmə qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunları haqqında müəllif tərəfindən ətraflı şərhlər verilmişdir.

Professor Sakit Hüseynovun gəldiyi qənaətlərdən biri də budur ki, Azərbaycanda İslam dəyərlərinə özünəməxsus qayıdış, İslam dinindən irəli gələn əxlaqi, humanist dəyərlərin müasir demokratik, hüquqi, dünyəvi, mütərəqqi inkişaf meyarları ilə uzlaşması milli–dünyəvi dəyərlərin tərəqqisi, cəmiyyətdə inanc hissələrinin möhkəmlənməsi baxımından müstəsna rol oynayır. Çünki, illər keçdikcə xüsusi ilə də gənclərimiz öz dəyərlərilə daha yaxından tanış olur, onlara daha dərinlən yiyələnin və mənimsəyirlər. Gənc nəslin əldə etdikləri bu dəyərlərin tarixi keçmişi, sonrakı dəyişiklikləri və bugünkü əhəmiyyətini bilmək olduqca vacibdir. Prezident İlham Əliyev İƏT-ə üzv olan ölkələrin turizm nazirlərinin V konfransında (11 sentyabr 2006) belə qeyd etmişdir: "... Bizi birləşdirən İslam dini var, bizim mədəniyyətimiz var, insanlarımız bir–birilə nə qədər çox təmasda olsalar, bizim üçün bir o qədər də yaxşı olacaq, İslam dünyası bir o qədər də möhkəmlənəcək".

Bu gün Azərbaycandakı mövcud dini–etnik dözümlülük, müxtəlif mədəniyyətlər arasındakı sivil dialoq dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatları tərəfindən də təqdir olunmaqdadır. Xalqlararası və mədəniyyətlərarası dialoqu inkişaf etdirmək, ona dəstək vermək, insanların gələcəyi naminə mədəniyyətlərin və dinlərin qarşılıqlı dialoquna nail olmaq dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir. Milli mədəniyyətin və dini dəyərlərin qorunması, inkişaf etdirilərək gənc nəsillərə çatdırılması ilə bağlı siyasət də dövrün reallıqları ilə uyğunlaşır. Azərbaycan tolerant ölkədir və burada yaşayan bütün xalqların və dinlərin nümayəndələri arasında xoş münasibətlər və qardaşlıq ruhu yaratmaq məqsədilə səylər gündən–günə gücləndirilir.

Kitabın elmi redaktoru Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun baş direktoru, fəlsəfə elmləri doktoru, professor İlham Məmmədzadə, elmi məsləhətçisi AMEA-nın vitse–prezidenti, akademik Gövhər Baxşəliyeva, rəyçiləri AMEA-nın müxbir üzvü Könül Bünyadzadə, Fəlsəfə elmləri doktoru, professor Əyyub Kərimov, tarix elmləri doktoru, dosent Eynulla Mədətli, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Azər Mustafayev, hüquq elmləri doktoru, BDU-nun professoru Etibar Əliyev və ilahiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aqil Şirinovdur.

Sonda qeyd etmək istədim ki, prof. S.Hüseynovun yazdığı bu fundamental əsər ağır işin və uzun zaman kəsiyində aparılmış tədqiqatların nəticəsidir. Belə ki, əsər Azərbaycan xalqı müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkəmizdəki dövlət və din münasibətlərinin tarixindən, hazırkı vəziyyətindən və gələcək perspektivlərindən bəhs edir.

Elnur MUSTAFAYEV,
AMEA Şərqsünaslıq İnstitutu Din
və ictimai fikir şöbəsinin müdiri,
fəlsəfə doktoru